ISSN: 1309 - 0712
İşletme Araştırmaları Dergisi

Journal Of
Business Research
Turk
www.isarder.org

Kurumsal Sürdürülebilirlik Kapsamında Sürdürülebilirlik Raporlarına Yönelik İçerik Analizi: Türkiye'deki En Büyük 100 Sanayi İşletmesi

The Content Analysis of Sustainability Reports On the Context of Corporate Sustainability: Top 100 Industrial Enterprises in Turkey

Fulya MISIRDALI YANGİL
Dumlupınar Üniversitesi
Altıntaş Meslek Yüksekokulu,
Altıntaş, Kütahya, Türkiye
fulyamisirdali@hotmail.com

Özet

Araştırmanın amacı, Türkiye'de 2013'te ISO tarafından belirlenen 100 büyük sanayi kuruluşunun sürdürülebilirlik raporlarında yer alan çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirlik açıklamalarının içerik analizi yöntemiyle incelenmesidir. Örneklem grubu olarak sanayi işletmelerinin seçilme nedenleri ülke ekonomisinde yaratmış oldukları katma değer ile üretim esnasında kullanılan kaynaklarla ortaya çıkan atıkların çevresel etkilerinin fazla olmasıdır. Yapılan analizler, 21 işletmenin sürdürülebilirlik raporlarına sahip olduğunu göstermiştir. Sürdürülebilirlik raporlarına sahip olan 21 işletme içinde, çevresel sürdürülebilirlik kapsamında iklim, emisyon ve sera gazı etkisi; sosyal sürdürülebilirlik kapsamında, çalışanlara yönelik iş sağlığı ve güvenliğiyle yetenek yönetimi, toplumsal yatırıma yönelik eğitim; ekonomik sürdürülebilirlik kapsamında, finansal veriler birinci sıralarda yer almaktadır.

Anahtar kelimeler: Sürdürülebilir kalkınma, Kurumsal sürdürülebilirlik, Sürdürülebilirlik raporu

Abstract

The main purpose of this study is to investigate environmental, social, and economic sustainability statements on sustainability reports of the 100 largest industrial companies which are determined by İstanbul Chamber of Industry in 2013 in Turkey. Industrial enterprises were chosen as the sample group of this study because of their effects on the country's created value added and the greatest environmental impacts on the total produced wasted. The analysis showed that 21 enterprises have sustainability reports. Within these 21 enterprises, climate, emissions, and greenhouse gas effects on the context of environmental sustainability; safety and occupational health of employees, talent management, and education for social investment of the context of social sustainability; and the financial data on the context of economic sustainability took first place.

KeyWords: *Sustainability Development, Corporate Sustainability, Sustainability Reports.*

Giriş

Sürdürülebilirlik, çevresel deformasyonların, bir süre sonra yaşamların yok olması sonucunu doğurmaya başlayacağı fikriyle gündeme gelmiş ve devamında farklı perspektiflerden ele alınmaya başlanmıştır. Üretimdeki artışın doğal kaynaklar üzerinde yarattığı olumsuz etkinin gelecek nesiller açısından riskleri katlanılamayacak düzeye çıkarması, bunun devamında kaynak dağılımının adaletsiz olması ve refah düzeyini etkilemesi gibi faktörler sistemlerin sürdürülebilirlik konusuna eğilmeleri gerekliliğini doğurmuştur. Bunun sonucu, küresel, ulusal ve işletmeler düzeyinde sürdürülebilirlik ele alınıp incelenmeye başlanmıştır.

Sürdürülebilirlik kavramı, küresel ve ulusal düzeyde sürdürülebilir kalkınma, işletme düzeyinde ise kurumsal sürdürülebilirlik olarak ele alınmaktadır. Makro düzeyde ele alınan sürdürülebilir kalkınma politikalarına ve faaliyetlerine ilişkin geliştirilen ilkeler, işletmeler üzerinde baskı oluşturmakta (Labuschangne ve Brent, 2005, s. 159) ve işletmelerin de bu ilkeler doğrultusunda faaliyetlerini yerine getirmesi beklenmektedir.

Sürdürülebilirlik, gelecekten bugüne bakmayı, bugünkü eylem ve faaliyetlerin gelecek perspektifinden yerine getirilmesini içermektedir. 21. yüzyıl için slogan niteliğinde olan sürdürülebilirlik, gelecek nesiller için doğal çevrenin ve kültürel başarıların korunmasında daha eşitlikçi ve zengin bir dünyaya yönelik sosyal evrim umudunun vaat edilmesidir (Dyllick ve Hockerts, 2002, s. 130). Bir başka ifadeyle sürdürülebilirlik, bireylerin yaşam hakkını bugünden garanti altına almaya çalışmaktadır. Yaşam hakkı sınırlarına sadece çevresel boyut değil, sosyal ve ekonomik boyutta dahil edilmektedir. Diğer bir ifadeyle, çevresel kaynakların tükenmesine yönelik eylemler dışında sürdürülebilirlik, insanlığın adil ve eşit bir dünyada refah içinde yaşamasını öngören bir bakış açısına sahip olmayı gerektirmektedir.

İşletmelerin eylem ve faaliyetlerinin dış çevreyle kurdukları karşılıklı bağımlılık dünyada yaşanan değişimlerin işletme bilimine yansımalarını hızlandırmaktadır. Dolayısıyla, yeni bir araştırma alanı olarak kavram ve olguların sürekli yenilendiği işletme disiplininde, sürdürülebilirlik kavramı da son yıllarda sıklıkla ele alınıp incelenmektedir.

Sürdürülebilirlik kavramının öneminin hızla artması uygulamada *Avrupa, Asya ve Amerikan menşeili birçok işletmenin sürdürülebilir kalkınma aktivitelerini belirli periyodlarda yayınlaması sonucunu doğurmuştur. Finansal raporların doğal bir uzantısı olarak, sürdürülebilirlik raporları işletmelerin çevresel, sosyal ve ekonomik performanslarını açıklayarak kurumsal raporların kapsamının genişletilmiş bir hale getirilmesini ifade etmektedir (Clikeman, 2004, s. 24).* Bu doğrultuda araştırmanın amacı, Türkiye'de 2013'te İSO tarafından belirlenen 100 büyük sanayi kuruluşunun sürdürülebilirlik raporlarında yer alan çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirlik açıklamalarının içerik analizi yöntemiyle incelenmesidir.

Bu genel amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. 2013'te İSO tarafından belirlenen 100 büyük sanayi kuruluşundan kaç tanesi sürdürülebilirlik raporuna sahiptir? Bu işletmelerin sürdürülebilirlik rapor çerçeveleri nedir?
2. Sürdürülebilirlik raporunu yayınlayan işletmelerin çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirlik alanında birinci derecedeki çalışmaları nelerdir?
3. Sürdürülebilirlik raporlarında hangi alanlarda eksiklikler yer almaktadır?

Araştırma sonucunda elde edilen veriler, sürdürülebilirliğin kavramsal olarak incelenmesinin dışında, sürdürülebilirlik uygulamalarında nelere dikkat edildiği, önceliklerin neler olduğunun belirlenmesi ve ileride yapılacak teorik ve pratik çalışmalara yön vermesi açısından önem taşımaktadır. Ayrıca sürdürülebilirlik raporlarında birinci derecede ele alınıp incelenen konuların toplumsal beklentileri ne düzeyde karşıladığı bir sonraki araştırma alanı da oluşturmaktadır.

Sürdürülebilirlik Kavramının Kuramsal Çerçevesi

Dünya, yaklaşık 4.5 milyar yaşındadır ve son 150 yılda insanlığın etkisiyle birlikte dünyanın kaynaklarının hızla tükendiği günümüz gerçeği olmaktadır. Bu gerçek, ülkelerin dünyanın kaynaklarının tükenmesine yönelik endişelerinin küresel platformlarda tartışılmasına ve küresel kavramlarla uygulamalar geliştirilmesine neden olmaktadır. Sürdürülebilirlik kavramı da, sadece bir ülke veya işletme bazında düşünülemeyecek niteliğe sahip olan küresel bir kavram olmaktadır.

Ülkeler, sanayi devrimiyle birlikte birçok alanda yaşanan gelişim ve değişim sonuçlarını, yarattığı negatif etkileri düşünmeden ve en önemlisi ölçmeden desteklemişlerdir. Özellikle 1950'li yıllardan sonra dünyada insanların iktisadi faaliyetleri sekiz kat artmıştır (Sachs, 2008). Ancak iktisadi faaliyetlerdeki hızlı artış ikinci dünya savaşı sonrasında dünya kaynaklarında yaşanan deformasyonun da katlanarak artmasına ve gelecek nesillerin yaşam hakkını tehdit etmeye başlamasına neden olmuştur. Bu durum, sürdürülebilirlik kavramının küresel çapta önemli olması ve bu alanda yapılan çalışmaların hız kazanması sonucunu doğurmaktadır. Sürdürülebilirlik kavramı, insan, doğa, sosyal, kültürel ve bilimsel kaynakların akılcı kullanımı sağlayan, onlara saygı duyan ve toplumun vizyonu sürdüren katılımcı bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Gladwin ve Diğ. 1995, s.877). Sürdürülebilirlik, toplumu temsil eden bireyin gelecekteki bin yıllık süreçte elde ettiği faydanın azalmamasını ifade etmektedir (Pezzey, 1992, s. 323). Bu bağlamda, insan geleceğini konu alması ve kullanıldığı alanın kaynaklarının korunması sürdürülebilirlik kavramının temel özelliği olmaktadır (Tıraş, 2012, s. 59).

Sürdürülebilirlik, ilk defa, Dünya Doğayı Koruma Birliği (IUCN) tarafından 1982 yılında kabul edilen Dünya Doğa Şartı belgesinde yer almıştır. Bu şarta göre; "insanların yararlandığı ekosistem, organizmalar, kara, deniz, ve atmosfer kaynaklarının optimum sürdürülebilirliğini başarabilecek biçimde yönetilmeleri gerektiği, ancak bunun ekosistemlerin ve türlerin bütünlüğünü tehlikeye atmayacak biçimde yapılması öngörülmektedir"(Tosun, 2009, s. 1). Buna göre sürdürülebilirliğin çıkış noktası, çevresel deformasyonlara yönelik olsa da günümüz dünyasında içerik olarak genişlemektedir.

Sürdürülebilirlik, yaşayan ve gelecekte yaşayacak tüm insanların, mevcut çevresel sınırlar dâhilinde, sosyal ve ekonomik gelişmeye adil olarak katılmalarının sağlayabilmek için gerekli olan üretim ve tüketim tarzlarındaki değişmelerle ilgili olmaktadır (Emrealp, 2005, s. 14). Bir başka tanıma göre ise sürdürülebilirlik, ekolojik/çevresel, sosyal ve ekonomik açılardan ele alınmakta ve tüm bu yaklaşımlar da kaynakların korunmasına dayanmaktadır. Sürdürülebilirlik kavramı, hem aktif hem de proaktif bir yapıya sahiptir. Toplumun, ekosistemin ya da sürekliliği olan herhangi bir sistemin işlerini kesintisiz, bozulmadan ya da sistemin hayati bağı olan ana kaynaklara aşırı yüklenmeden devam ettirebilme yeteneğini ifade etmektedir (Kaypak, 2012, s. 98). Sonuç olarak sürdürülebilirlik uzun dönemli bir yaklaşımı içerirken, günümüz

dünyasıyla ilişkilendirmekte ve geleceği yok etmeden bugünü refah içinde yaşayabilmeyi kapsamaktadır.

Sürdürülebilir Kalkınma Ve Kurumsal Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik kavramı, sıklıkla sürdürülebilir kalkınma veya sürdürülebilir gelişme adı altında da incelenmektedir. Ancak temelde sürdürülebilirliğin ekonomik kavramlarla açıklanması, bu kavramların eşanlamlı olarak ele alınmasına neden olmaktadır (Yavuz, 2010, s. 65). Sürdürülebilir kalkınma (Sustainable Development), büyük işletmeler, hükümetler, sosyal reformcular ve çevre aktivistleri tarafından kendi açılarından yorumlandığından ve geniş bir yelpazede ele alındığından dolayı tartışmalı bir kavramdır (Gidding ve Diğ., 2002, s. 187). Temelde sürdürülebilir kalkınma ulusal ve küresel ölçekte çevre koruma politikasının genel kabul görmüş ana kavramıdır. Çevrenin uzun süreler büyüme veya maksimum kar gibi kavramlar pahasına önemsenmemesi sonucunda çevresel felaketlerin artması, doğal kaynakların tükenebileceğini ve bunun doğal sonucu olarak da kalkınmanın gelecekte devam edemeyeceği gerçeğini gündeme getirmiştir. Bu durum kalkınma ile çevre ilişkisinin kurulması (Turgut, 1997, s. 701) için gereken zemini hazırlamıştır.

Sürdürülebilir kalkınma günümüzdeki anlamında 1987 yılında kabul edilen Brundtland raporuyla (WCED, 1987) tanımlanmıştır. Rapor sürdürülebilir kalkınmayı "günümüz insan gereksinimleri karşılanırken, gelecek kuşakların gereksinimlerinin de dikkate alınması" olarak tanımlamıştır (Bozboğan, 2004, s. 2). Raporun tanımında üç unsur yer almaktadır. Bunlar; gereksinimlerin sadece ekonomik gereksinimler olarak ele alınmaması, kuşaklar arası adaletin gözetilmesi ve adaletin küresel boyutta sağlanmasıdır (Tıraş, 2012, s. 63). Diğer bir ifadeyle raporda yer alan "gereksinim" ve "gelecek kuşaklar" sözcükleri "adalet" ve "hakkaniyet" kavramlarını içermektedir. Buna göre, adalet hem kuşaklararası ilişkilerde her bir kuşağın bir sonraki kuşağa sorumluluğu açısından, hem de aynı kuşak içinde gerek gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler arasındaki ilişkilerde gerek aynı ülkedeki zengin-fakir katmanlar yönünden karşımıza çıkmaktadır (Turgut, 1997, s. 704). Dolayısıyla, sürdürülebilir kalkınma iktisat, sosyal adalet, çevre bilimi ve yönetimi, işletme yönetimi, politika ve hukuku birleştiren bir kavram olarak farklı alanları içermektedir (Wilson, 2003, s. 1).

Sürdürülebilir kalkınma, kalkınmanın olumsuz çevresel ve sosyal etkilerinin düzenli bir şekilde hafifletilmesini içeren ekonomik büyüme olarak da tanımlanabilir (Roper, 2012, s. 72). Bu açıdan sürdürülebilir kalkınma, çevreyi koruma ve sosyal adaletle ekonomik büyüme ihtiyacını dengeleyen diyalektik bir kavram (Wilson, 2003, s. 1) olarak değerlendirilebilir. Şekil 1'e göre sürdürülebilir kalkınma, üç temel bileşen arasındaki uyumu ifade eden sosyo-ekonomik kalkınmadır (Ungurenu, ve Diğ., 2014, s. 247).

Sürdürülebilir kalkınmanın üç temel ayağı bulunmaktadır (Goswami, 2014, s. 127). Eğer çevresel, ekonomik ve sosyal alanlarda sürdürülebilirlik sağlanırsa sürdürülebilir kalkınma da gerçekleşebilmektedir. Başka bir ifadeyle, çevre, ekonomi ve toplum alanındaki politikaların birleştirilmesi sürdürülebilir kalkınmayı sağlamaktadır (Andreea ve Victor, 2014, s. 119). Dünya Ekonomik Kalkınma Komisyonuna göre, sürdürülebilir kalkınma, çevresellik, ekonomiklik ve sosyal eşitlik ilkelerinin eşanlı olarak benimsenmesini gerektirmektedir (Sarıkaya ve Kara, 2007, s. 224).

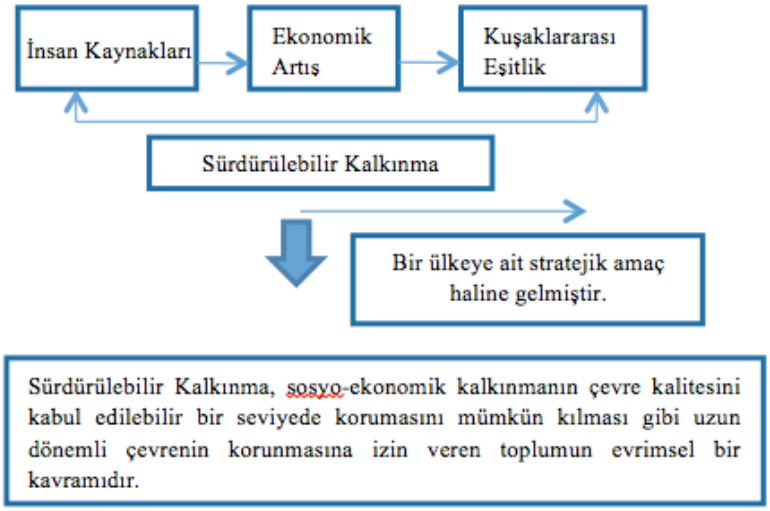

Şekil 1. Sürdürülebilir Kalkınma Kavramının Tanımı

Kaynak: George Ungurenu, vd. (2014), "The Concept of Sustainable Development For Ne Region", *Lucrari Ştiintifice*, vol: 57, s. 247.

Ekonomik kalkınma, gelir yoksulluğunu ortadan kaldırmak veya azaltmak ve ekonomik refahta devamlı kazanımlar sağlamaktır (Goswami, 2014, s. 127). Sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik boyutu ise, gelecekteki gereksinimlerden ödün verilmeden bugünkü tüketim seviyesini karşılayan bir üretim süreciyle ilgili olmaktadır (Kahn, 1995, s. 64). Sürdürülebilir bir ekonomik sistem, hükümetin ve dış borcun yönetilebilir düzeyini koruyarak tarım ve sanayi üretiminde sektörel dengesizliklerden sakınarak mal ve hizmet üretebilen bir sistemdir (Harris, 2000, ss. 5-6).

Sosyal kalkınma, yoksulluğun boyutlarını ortadan kaldırmak veya azaltmak, eğitim, sağlık, konut veya birey ve toplulukların refahında diğer yönlerin sosyal etkileşim, katılım ve güçlendirme kalitelerinin arttırmasını sağlamaktadır (Goswami, 2014, s. 127). Sürdürülebilir kalkınmanın sosyal boyutu, temelde sosyal eşitliği ifade etmektedir. Sosyal eşitlik prensibi toplumun tüm üyelerinin kaynaklara ve fırsatlara eşit erişimine dayanmaktadır (Bansal, 2005, s. 198). Daha geniş bir perspektiften bakılacak olursa sosyal sürdürülebilirlik, sağlık ve eğitimi içine alan sosyal hizmetlerin yeterli düzeyde sağlanması, dağıtım eşitliği, cinsiyet eşitliği, politik hesap verme ve katılımı sağlayabilen bir sistem olmaktadır (Harris, 2000, s. 6).

Çevresel kalkınma ise, çevreyi koruma, kirliliğin ve çevre üzerindeki diğer olumsuz etkilerin azaltılması, sanayileşme ve insan faaliyetlerinin etkilerinin azaltılması ve gelecek nesillerin yararına kaynakların sürdürülebilir kullanılmasının sağlanmasıdır (Goswami, 2014, s. 127). Sürdürülebilir kalkınmanın çevresel boyutu, doğal kaynakların sürekliliğinin sağlanması anlamına gelmektedir. Kaynakların kullanım düzeyinin bu kaynakların kendini yenileme hızını; salınan kirleticilerin oranının, doğal kaynakların bu kirleticileri işleme tabi tutma hızını aşmaması gerekmektedir (Kaypak, 2011, s. 26). Çevresel sürdürülebilirlik sisteminde yenilenebilir kaynak sistemlerinin veya çevresel yatırım fonksiyonlarının aşırı kullanımından kaçınılması ve yenilenmeyen kaynakları yatırımlarla yerine konulmuş olanlarının tüketilmesiyle istikrarlı kaynak yapısının sürdürülmesi söz konusudur. Ayrıca bu sistem biyolojik çeşitlilik, atmosferik istikrar ve ekonomik kaynak olarak sınıflandırılmayan diğer ekosistem unsurlarını da içermektedir (Harris, 2000, s. 6). Buna göre, çevresel sürdürülebilirlik insan

faaliyetleriyle dünyanın kara, hava ve su kaynaklarının erozyona uğramasını engellemeyi içermektedir (Bansal, 2005, s. 198).

21. yüzyıl yeni oluşumlar çağıdır ve bu yüzyılda modern üretim koşullarındaki gelişimsel değişim baskıları artmaktadır. Ancak bu gelişimin yaşanmasının ve insanlar için sürdürülebilir bir geleceğin oluşmasının tek yolu, dünyada yeni değerlerle ve epistemolojiyle gelişen yeni bir bilincin oluşturulmasıdır (Scully-Russ, 2012, s. 400). Küresel bazda oluşan yeni bilinç, iş dünyasını da yoğun biçimde etkilemektedir. İşletmelerin faaliyetlerinin yerel veya bölgesel sınırları aşarak küresel boyutlara ulaşması, faaliyetlerinin küresel etkiler yaratmasına neden olmaktadır. Ayrıca ulus devletlerin üstünde yeni oluşumların varlığı, bilgi toplumu tüketicilerinin beklentilerinin artması gibi birçok faktör, işletmeler için işletmelerin yarattığı küresel etkilerin karşısında sorumluluklarının da artması anlamına gelmektedir. Başka bir ifadeyle, toplum, işletmelerden ekonomik değer yaratması dışında bu ekonomik değer yaratma sürecinde neden olduğu sorunları/problemleri çözmesini beklemektedir. Hatta toplum, işletmeler doğrudan sorunlara/problemlere neden olmasa bile var olan toplumsal sorunlara/problemlere daha duyarlı olmalarını ve kendilerini bunların çözümünde bir parça olarak görmelerini istemektedir. Bu bağlamda, işletmeler sürdürülebilir kalkınmada önemli bir role sahiptirler (Baumgartner, 2009, s. 102) ve bu rol kurumsal sürdürülebilirlik olarak adlandırılmaktadır.

Kurumsal sürdürülebilirlik, en kısa ifadeyle, sosyal ve çevresel ilginin ve paydaşlarla olan etkileşimin işletme faaliyetlerine dahil edilmesi olarak tanımlanmaktadır (Çalışkan, 2012, s. 48). Kurumsal sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınmanın sadece bir bölümünü içine alan -özellikle de üretimden sorumlu ekonomik karar birimleri olan- ticari işletmelerin devamlılığını ifade eden bir kavram olmaktadır (Kuşat, 2012, s. 229). Bu bağlamda, sürdürülebilir olmayı amaçlayan işletmeler, kendilerini ekolojik sistemin bir parçası olarak kabul eder, çevreden aldıkları kaynakları etkin bir biçimde kullanarak kendi bünyelerinde işler ve çevreye sundukları mal ve hizmetlerin geri dönüşümlerini sağlayarak kaynak israfının önlenmesini hedeflerler (Erol ve Özmen, 2007, s. 2). Bu yönüyle sürdürülebilir kalkınmanın öneminin artmasının temel nedeni olan, gelecekteki ekonomik faaliyetler için kaynak yetersizliğinin söz konusu olabileceği fikri kurumsal sürdürülebilirlik içinde itici güç olmaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma kurumsal sürdürülebilirliğe iki açıdan katkı sağlamaktadır. Bunlar (IMKB, 2011, s. 1, Kuşat, 2012, s. 229);

1. Sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için işletmelerin hangi alanlara yoğunlaşması gerektiğini göstermesi,
2. İşletmelerin, hükümetin ve sivil toplumun ekolojik, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliğin gerçekleştirilmesi konusunda ortak bir hedef oluşturmasını sağlamış olmasıdır.

Şekil 2'de sürdürülebilir kalkınma ile kurumsal sürdürülebilirlik arasındaki ilişki gösterilmektedir. Şekilde görüldüğü gibi kurumsal sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınmanın mikro düzeyde uygulaması olarak ele alınmaktadır. Dolayısıyla sürdürülebilir kalkınma sadece ulusal düzeyde değil işletmeler düzeyinde de ele alınan bir konudur. Özellikle ulusal sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için büyük işletmelerin katılımının zorunlu olması işletmelerde kurumsal sürdürülebilirliğin önemini arttırmaktadır (Isaksson ve Steimle, 2009). Bu bağlamda, sürdürülebilir

kalkınmanın işletme düzeyine uyumlaştırılmış tanımı şu şekildedir; bir şirketin doğrudan ve dolaylı paydaşlarının ihtiyaçlarını, gelecekteki doğrudan ve dolaylı paydaşlarının ihtiyaçlarını karşılayabilme olanağını tehlikeye atmadan sağlaması kurumsal sürdürülebilirliktir (Dyllik ve Hockerts, 2002, s. 131).

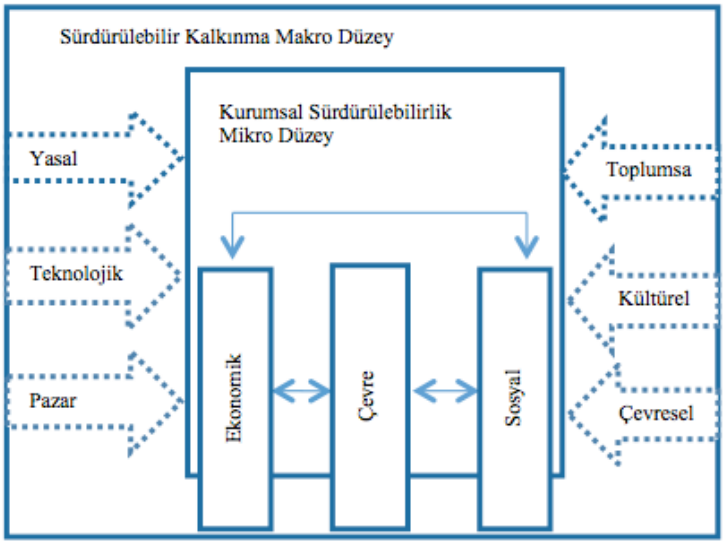

Şekil 2. Kurumsal Sürdürülebilirlik ve Bağımlılıkları

Kaynak: Rupert J. Baumgartner ve Daniela Ebner (2010), "Corporate Sustainability Strategies: Sustainability Profiles and Maturity Levels", Sustainable Development, 18, s. 77.

Sürdürülebilir kalkınmayı destekleyen üç ilke (çevresel, sosyal ve ekonomik) işletme düzeyinde de geçerlidir. İşletmelerin kurumsal sürdürülebilirliği sağlayabilmesi için üç ilkeyi ürünlerine, politikalarına ve uygulamalarına yansıtması gerekmektedir. Bunlar (Bansal, 2005, ss. 199-200);

- **Çevresel Bütünlük**: Her işletme az ya da çok çevresel etki yaratmaktadır. Reaktif veya proaktif uygulamalarla işletmeler yarattıkları olumsuz etkileri en aza indirerek çevresel bütünlüğü sağlamaktadır.
- **Sosyal Eşitlik**: İşletmeler kurumsal sosyal sorumluk uygulamaları aracılığıyla sosyal eşitliği sağlarlar. Kurumsal sosyal sorumluluk sadece finansal paydaşların değil tüm paydaşların beklentilerinin ekonomik, yasal, etik yükümlülükler yerine getirilerek benimsenmesini gerektirmektedir. Bu durum toplum üyelerinin kaynaklara erişiminde eşitlik yaratmaktadır.
- **Ekonomik Refah:** İşletmeler ürettikleri mal ve hizmetlerle değer yaratmaktadır. Mal ve hizmetlerin etkililiğini arttırarak değer yaratımını etkinleştirmektedirler.

Kurumsal sürdürülebilirlik, iki temel özelliği içinde barındırmaktadır. Birincisi, yeni bir iş yapma modeli önermekte ve ikincisi, işletmelerin sadece şu andaki kendi kazanımlarına değil, geleceğe yatırım yapmasını da gerektirmektedir (Tokgöz ve Önce, 2009, s. 252). Kurumsal sürdürülebilirliğin işletmeleri teşvik ettiği faktörleri ise aşağıdaki gibi sıralayabiliriz (IMKB, 2011, ss. 3-4);

- Marka değeri, güven ve itibar sağlaması,
- Maliyet tasarrufu sağlayarak karlılığı arttırması,

- İnsan kaynağının motivasyonunu sağlaması,
- Tüketici talepleri sağlamasıdır.

Sürdürülebilirlik Raporu

İşletmelerin hazırladıkları raporlar her zaman paydaşlar veya menfaat sahipleri açısından bilgi üreten ve işletmelerle ilgili kararların temelini oluşturan bir yöntem olmuştur. Raporlama önceleri ortak yönelimli sosyal sorumluluk anlayışını yansıtan finansal faaliyetlere yönelik olarak hazırlanmış olsa da günümüzdeki paydaş yönelimli sosyal sorumluluk anlayışının beklentilerini karşılamakta bu raporlar eksik kalmaya başlamıştır. Dolayısıyla, işletmeler dönemsel değişimlere ve paydaş beklentilerine göre hazırladıkları raporların içeriğini genişletmektedir. Sürdürülebilirlik raporları da bu beklentiler doğrultusunda oluşturulan yeni bir raporlamadır.

1989 yılı itibariyle işletmelerin çevre raporlarını yayınlamasından bu yana, çevresel, toplumsal ve sürdürülebilirlik politikalarıyla yarattıkları etkiler hakkında bilgi yayınlamaya başlayan işletmelerin sayısında artış gözlemlenmektedir (Kolk, 2004, s. 51). Özellikle *küreselleşmenin sosyal ve çevresel negatif etkilerine karşı, çokuluslu* işletmeler uluslararası ticaret ve üretimin yaratmış olduğu etkileri önlemek amacıyla faaliyetlerini raporlamada daha da aktif hale gelmişlerdir (Kolk, 2003, s. 279). İşletmeler 1999 yılına kadar sürdürülebilirlik raporlarında çevre sorunlarını ele alırken bu tarihten itibaren ekonomik ve sosyal göstergelerde raporlara dahil edilmeye başlanmıştır (White, 2005, ss. 36-37).

Sürdürülebilirlik raporu, ekonomik, çevresel ve sosyal parametreler üzerine hazırlanmakta ve işletmelerin ilgili alanlardaki başarısını kapsamaktadır. Bu raporlar paydaşlara işletmelerin onların beklentilerini dikkate alıp almadığı konusunda bir değerlendirme ve işletmelere de faaliyetlerinin sonuçlarını görme ve buna göre eğer gerekiyorsa yeni politikalar üretebilme olanağı sunar *(Yanık ve Türker, 2012, s. 298). Bu doğrultuda* sürdürülebilirlik raporları, işletmelerin sürdürülebilir gelişim amacı doğrultusunda yol alırken kendilerini iç ve dış paydaşlara hesap verebilir ve güvenilir kılan bir araç niteliği bulunmaktadır (IMKB, 2011, s. 33). White'a (2005, s. 36) göre, sürdürülebilirlik raporları ekonomik, çevresel ve sosyal göstergeleri içererek işletmelerin sürdürülebilir uygulamalara doğru ilerlemesini sağlamaktadır.

İşletmelerin bu raporları hazırlama nedenleri ise şu şekilde sıralanabilir (Başar ve Başar, 2006, s. 216, Kolk, 2004, s. 54; Özçelik, 2013, s. 4990;):

- Belirli hedeflere doğru ilerlemeyi izleme yeteneğini geliştirmesi,
- Çevresel stratejilerin uygulanmasını kolaylaştırması,
- İşletme içinde çevresel konularda daha fazla farkındalık yaratması,
- İşletme mesajının işletme içinde ve dışında açık olarak ifade edilebilmesi yeteneği,
- Şeffaflıktan dolayı kredibilitesinin artması,
- Maliyet tasarrufları ve verimlilik artışı sağlaması
- Risk yönetimini entegre etmesi
- Yenilikçi ürünler geliştirmeye yardım etmesi
- Çalışan moralinin, işletmenin itibarının, iş geliştirme fırsatlarının ve marka bağlılığının artması.

Dolayısıyla işletmelerin sürdürülebilirlik raporlarına sahip olması işletmelere menfaat sahipleri ile görüşmelerde sağlam ve güvenilir bir temel oluşturmaktadır. Sürdürülebilirlik raporları için en fazla talep yatırım çevrelerinden gelmektedir. Bazı

yatırımcılar sadece çevresel ve sosyal kriterlere uygun olan işletmelere yatırım yapmaktadır. Sosyal sorumluluklara duyarlı yatırımcılar, işletmelerin prosedürlerini değerlendirmek için sürdürülebilirlik raporlarını kullanırken, diğer yatırımcılar ise sürdürülebilirlik raporlarını sürdürülebilir kalkınmanın uzun vadeli finansal performans üzerinde etkisini belirleyebilmek için kullanmakta ve bundan dolayı raporlar cazip hale gelmektedir. (Clikeman, 2004, s. 24). Bu durum işletme yöneticilerinin de sürdürülebilirlik raporlarını önemsemelerine yol açmaktadır. Sürdürülebilirlik raporları, menfaat sahipleri (yatırımcılar, devlet vb.) için geçerli ve tutarlı bilgi sağlayarak işletmenin şeffaflığını arttırmakta, uzun vadede pazar payını müşteri bağlılığını ve marka değerini arttırmaya katkıda bulunmaktadır. Bu durum işletmenin piyasa değerini yükseltmekte, çevresel ve sosyal riskleri daha iyi izlemek için yönetim sistemlerinin uygulanmasını teşvik etmekte, çevresel ve sosyal konulardaki işletme değerleriyle ilkelerini göstermede yardımcı olmaktadır (Başar ve Başar, 2006, s. 217).

Son yıllarda sürdürülebilirlik raporlaması için çeşitli öneriler ve yönergeler yayınlanmıştır. Bunlardan en önemlisi ve yaygın olarak kullanılanı Küresel Raporlama Girişimidir (Isaksson ve Steimle, 2009). 1997 yılında Küresel Raporlama Girişimi (Global Reporting Initiative- GRI), Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) ve CERES (Coalition for Environmentally Responsible Economies) tarafından çok paydaşlı bir sivil toplum kuruluşu olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde kurulmuştur (GRI, 2015). Küresel Raporlama Girişimi (GRI) Sürdürülebilirlik Raporlaması Rehberleri geliştirerek sürdürülebilir küresel bir ekonomi için çalışan kâr amacı gütmeyen uluslararası bir organizasyondur. GRI, sürdürülebilirlik raporlamasını küresel ölçekte karşılaştırılabilir, güvenilir ve tutarlı hale getirmek için belirlenmiş standartlarda raporlama yapmayı sağlamaktadır (REC Türkiye, 2013). Küresel Raporlama Girişimi (GRI), sürdürülebilirlik raporlamasının tüm kurumlar tarafından yapılmasını teşvik etmektedir. GRI, dünyada yaygın bir şekilde kullanılan kapsamlı bir sürdürülebilirlik raporlaması çerçevesi geliştirmektedir. Bu raporlama çerçevesi, raporlama ilkeleri de dahil olmak üzere, kurumların ekonomik, çevresel ve sosyal performanslarını ölçmeleri ve raporlamaları için kullanmaları gereken prensip ve göstergeleri belirlemektedir (GRI, 2015).

GRI raporlama çerçevesi farklı seviyelerde uygulamalara sahiptir. Dolayısıyla, GRI çerçevesinde her işletme aynı düzeyde rapor vermek zorunda olmamaktadır. Ancak her işletme hangi düzeyde GRI çerçeveyi uyguladığını açıklamak zorundadır. GRI çerçevenin en kapsamlı seviyesi A seviyesi olmaktadır. B seviyesinde raporda en az 20 gösterge bulunması gerekirken, en düşük düzey olan C seviyesinde 10 gösterge zorunluluğu bulunmaktadır (Tilt, 2009, s. 14). Dış denetimden geçen her bir seviye ise (+) A(+), B(+) ve C(+) olarak beyan edilmektedir.

Araştırmanın Amacı, Önemi ve Kısıtları

Bu araştırmanın genel amacı, Türkiye'nin 2013'te ISO (İstanbul Sanayi Odası) tarafından belirlenen 100 büyük sanayi kuruluşunun sürdürülebilirlik raporlarının çevresel, sosyal ve ekonomik konulara ilişkin açıklamalarının içerik analizi yöntemiyle incelenmesidir.

Kurumsal sürdürülebilirlik, makro düzeyde sürdürülebilir kalkınmanın temel taşı olmaktadır. Sanayi işletmeleri de özellikle yarattıkları çevresel, sosyal ve ekonomik etkilerle bu bağlamda önemli bir yere sahiptirler. Dolayısıyla bu çalışma, Türkiye'deki ISO 100 büyük sanayi kuruluşunun sürdürülebilirlik raporlarında çevresel, sosyal ve

ekonomik sürdürülebilirliğe ilişkin uygulamalarındaki önceliklerin ve bunlara ilişkin bakış açılarının irdelenmesi açısından önem taşımaktadır.

Araştırma, 2014'te ISO tarafından 2013 yılının satış verilerine göre belirlenen 100 büyük sanayi kuruluşunun web sitelerinde yayınlamış olan sürdürülebilirlik raporlarını kapsamaktadır. Dolayısıyla, sürdürülebilirlik raporu adı altında yayınlanmayan diğer raporlar (Faaliyet raporu, Kurumsal Sorumluluk Raporları gibi) çalışmanın kapsamı dışında bırakılarak bir kısıt olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın Yöntemi ve İçerik Analizi Süreci

Araştırmanın verileri tarama modeli kullanılarak elde edilmiştir. Türkiye'nin 500 büyük sanayi kuruluşundan satış verileri dikkate alınarak ilk 100 kuruluşu tespit edilmiştir. İlk 100 kuruluşun web siteleri Kasım 2014-Ocak 2015 arasında ayrı ayrı incelenerek sürdürülebilirlik raporlarına sahip olanlar belirlenmiştir. Elde edilen sürdürülebilirlik raporlarının içeriğini oluşturan temel başlıklar, kurumsal sürdürülebilirliğin üç unsuru olan çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirlik dikkate alınarak ana temalara/ kategorilere ve daha sonra bu üç unsur alt temalara/ kategorilere göre sınıflandırılmış ve SPSS (17.0) programına aktarılmıştır.

Araştırmada verilerin incelenmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, görsel ve sözel verilerin içeriklerinin belirlenmesinde kullanılan bir yöntemdir (Harwood and Garry, 2003, s. 479). Daha geniş bir tanımla içerik analizi, birçok kelimeden oluşan metinlerin, belirli kurallara dayalı olarak, içerik kategorilerine dönüştürülmesi sağlayan sistematik ve tekrar edilebilen bir yöntem olmaktadır (Stemler, 2001). İçerik analizi, olay veya fenomenlerin kategorilere ayrılmasını böylelikle daha iyi analiz edilmesini yorumlanmasını sağladığından dolayı (Harwood ve Garry, 2003, s. 479) bu çalışma verilerinin analizinde tercih edilmiştir.

İçerik analizinde kategorilerin belirlenmesinde; var olan bir kategori sistemine dayalı sınıflandırma ya da önceden saptanmamış kategorilere diğer bir ifadeyle sözel veriler ele alındıkça oluşturulan kategorilere göre sınıflandırma yapılabilmektedir (Bilgin, 2006, s. 14). Araştırmada, ilk yaklaşım olan belirli bir kategori sistemine göre sınıflandırma yapılmıştır. İçerik analizinin güvenirliğinin sağlanmasında ise farklı kodlayıcıların metinleri kodlarken aynı şekilde kodlamaları ya da tek bir kodlayıcının metinleri farklı zamanlarda aynı şekilde kodlaması gerekmektedir (Bilgin, 2006, s. 14). Bu araştırmada kodlama tek kişi tarafından gerçekleştirilmiş ve güvenirliğin ölçülmesi amacıyla, farklı zamanlarda kodlama işlemi yapılarak tutarlılık test edilmiştir.

İçerik analizi esnasında izlenen aşamalar aşağıda sırasıyla verilmektedir:

- Yapılan literatür taraması sonucunda kurumsal sürdürülebilirlik kendi içinde üç ana temaya/kategoriye ve alt tema/kategoriye ayrılmıştır. Tablo 1'de kurumsal sürdürülebilirliğin ana ve alt temaları verilmiştir.

Tablo 1. Kurumsal Sürdürülebilirlik Ana ve Alt Temaları

Çevresel Sürdürülebilirlik	**Sosyal Sürdürülebilirlik**	**Ekonomik Sürdürülebilirlik**
• Çevre ve Enerji Yön. • İklim- Emisyon- Sera Gazı • Biyoçeşitlilik • Üretimde Enerji Ver.	**Çalışanlara Yönelik** • İş Sağlığı ve Güvenliği • Çalışan İlişkileri • Yetenek Yönetimi	• Finansal Veriler • Risk Yönetimi • Ekonomik Değer • Mali Sürdürülebilir

• Ürünlerde Enerji Ver. • Alternatif Yakıt-Hammadde • Çevre Dostu Ürün • Lojistikten Sağlanan Enerji Ver. • Malzeme Kullanımında Ver. • Atık Yönetimi • Üretimde Su Kul./Geri Kazanım • Ürünlerde Su Tasarrufu • Ambalaj Yönetimi • Ürünlerin Yeniden Kul./Geri Dön./Bertarafı Kayn.Tük. Konusunda Kamuoyunu Bilinçlendirme	• İşe Alım • Ücretlendirme ve Yan Haklar • Örgütlenme Özgürlüğü • Sosyal Çeşitlilik-Fırsat Eşitliği • İnsan Hakları • İş Hayatı ve Özel Hayat Dengesi **Toplumsal Yatırımlar** • Spor • Sağlık • Kültür/ Sanat • Eğitim • Çocuk • Sosyal Yardım/Bağış • Rüşvet/Yolsuzlukla Müc. • Kurumsal Vatandaşlık • Çevre • Yerel Halk	Yatırım • Yerel Ekonomiye Katkı

• ISO 100 Büyük Sanayi Kuruluşu belirlenerek web siteleri incelenmiştir. İnceleme sonuçlarına göre 100 Büyük Sanayi Kuruluşu sektör, sürdürülebilirlik çalışmaları (rapora sahip olup olmadıkları), raporun holding kapsamında veya işletme kapsamında yer alması, raporların GRI raporlama kapsamında yer alması, GRI raporu olanların hangi düzeyde rapora sahip oldukları belirlenmiş ve buna göre sınıflandırılmışlardır.

• Sürdürülebilirlik raporlarında yer alan temel başlıklar incelenerek ilgili oldukları ana ve alt temalara ayrılmış ve kodlanmıştır.

Bulgular

Araştırmada 100 büyük sanayi kuruluşu sektör, sürdürülebilirlik çalışmaları (rapora sahip olup olmadıkları), raporun holding düzeyinde veya işletme düzeyinde yer alması, raporların GRI raporlama kapsamında yer alması, GRI rapor uygulamalı olanların hangi derecede rapora sahip olduklarının belirlenmesi amacıyla betimsel analiz yapılmıştır. Buna göre, Türkiye'deki ISO 100 büyük sanayi kuruluşu kamu ve özel sektör olmak üzere iki ayrı başlık altında toplanmıştır. Tablo 2'ye göre 6 kuruluş kamu sektöründe, 94'ü ise özel sektörde yer almaktadır.

Tablo 2. ISO 100 Büyük Sanayi Kuruluşunun Sektörel Dağılımlarına İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları

Sektör	Sıklık
Kamu Sektörü	6
Özel Sektör	94
Toplam	100

Tablo 3'te ISO 100 büyük sanayi kuruluşunun sürdürülebilirliği hangi kapsamda ele aldığı gösterilmiştir. Buna göre kuruluşlardan 21'inin sürdürülebilirlik raporuna sahip olduğu 4'ünün ise kurumsal sorumluluk raporu veya çevre raporu bulunduğu

belirlenmiştir. Ayrıca araştırmada kuruluşlarının web sayfalarında sürdürülebilirlik, sosyal sorumluluk ve çevre başlığı altında yapmış oldukları çalışmalarda ele alınmıştır.

Tablo 3. ISO 100 Büyük Sanayi Kuruluşunun Sürdürülebilirlikle İlgili Çalışmalarına İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları

Kuruluşların Sürdürülebilirlikle İlgili Çalışmaları	Sıklık
Sürdürülebilirlik Raporu Bulunan Kuruluş	21
Diğer Raporlar (Kurumsal Sorumluluk, Çevre Rapor)	4
Sürdürülebilirlikle İlgili Açıklaması Bulunanlar	15
Sosyal Sorumluluk ve Çevreyle İlgili Açıklaması Bulunanlar	31
Raporu ve Açıklaması Bulunmayanlar	4
Toplam	100

Tablo 4'te kuruluşların sürdürülebilirlik raporlarının holding düzeyinde mi yoksa işletme düzeyinde mi hazırlandığına ilişkin inceleme sonuçları yer almaktadır. Tablo 4'e göre, kuruluşların 6'sı holding düzeyinde raporlamaya, 15'i ise işletme düzeyinde raporlama yapmaktadır.

Tablo 4. Sürdürülebilirlik Raporlama Düzeylerine İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları

Raporlama Düzeyi	Sıklık
İşletme Düzeyinde Raporlama	15
Holding Düzeyinde Raporlama	6
Toplam	21

Tablo 5'te kuruluşların sürdürülebilirlik raporlarının GRI raporlama çerçevesinde yer alıp almadığının inceleme sonuçları yer almaktadır. Tablo 5'e göre, kuruluşlardan 2'si raporlama çerçevesi dışında yer alırken, 10'u GRI raporu uygulamasına sahip olmaktadır.

Tablo 5. Kuruluşların GRI Raporlama Çerçevesinde Yer Alma Betimsel Analiz Sonuçları

GRI Raporlama Çerçevesi	Sıklık
GRI Uygulamalı	10
GRI Onaylı	3
GRI Referanslı	6
GRI Raporlama Çerçevesi Dışında	2
Toplam	21

Tablo 6. GRI Raporlama Çerçeve Seviyesi Betimsel Analiz Sonuçları

GRI Raporlama Seviyesi	Sıklık
A Seviye	5
B Seviye	5
Toplam	10

Tablo 6'da ise kuruluşların GRI raporlama çerçevesine göre hangi seviyeyi uyguladıkları açıklamalar yer almaktadır. Tablo 6'ya göre göre, kuruluşların 5'i A seviyesinde, diğer 5'i ise B seviyelerinde beyanda bulunmuştur.

Kuruluşların sürdürülebilirlik raporlarında yer alan temel başlıklar kurumsal sürdürülebilirlik kapsamında çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirlik ana temalarına ayrılmıştır. Buna göre, sürdürülebilirlik raporlarının 21'inde çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik yer almaktayken, raporlardan 1'inde ekonomik sürdürülebilirlik yer almamaktadır. Ana temalar, alt temalar bazında incelendiğinde ise sonuçlar şu şekildedir;

Tablo 7. Çevresel Sürdürülebilirlik Ana Teması ve Alt Temaları Betimsel Analiz Sonuçları

Çevresel Sürdürülebilirlik Alt Temaları	Bilgi Var		Bilgi Yok	
	Sıklık	(%)	Sıklık	(%)
Çevre ve Enerji Yönetimi	14	66.7	7	33.3
İklim- Emisyon- Sera Gazı	20	95.2	1	4.8
Biyoçeşitlilik	7	33.3	14	66.7
Üretimde Enerji Verimliliği	17	81	4	19
Ürünlerde Enerji Verimliliği	5	23.8	16	76.2
Alternatif Yakıt- Hammadde	5	23.8	16	76.2
Çevre Dostu Ürün	7	33.3	14	66.7
Lojistikten Sağlanan Enerji Verimliliği	4	19	17	81
Malzeme Kullanımında Verimlilik	7	33.3	14	66.7
Atık Yönetimi	15	71.4	6	28.6
Üretimde Su Kullanımı/Geri Kazanım	15	71.4	6	28.6
Ürünlerde Su Tasarrufu	6	28.6	15	71.4
Ambalaj Yönetimi	6	28.6	15	71.4
Ürünlerin Yeniden Kul./Geri Dön./ Bertarafı Kayn. Tük. Konusunda Kamuoyunu Bil.	7	33.3	14	66.7

Tablo 7'ye göre, iklim, emisyon yönetimi ve sera gazı etkisi 20 kuruluşun sürdürülebilirlik raporlarında yer almaktadır. Sürdürülebilirlik raporlarının 17'sinde üretimde enerji verimliliği, 15'inde ise atık yönetimi ve yine 15'inde üretimde su kullanımı/ geri dönüşümü ele alınmıştır. Sürdürülebilirlik raporlarının 4'ünde lojistikten sağlanan enerji verimliliğine yönelik çalışmalar yapılmış olup, bu oranla en düşük sıklık düzeyine sahiptir.

Tablo 8. Sosyal Sürdürülebilirlik Ana Teması ve Alt Temaları Betimsel Analiz Sonuçları

Sosyal Sürdürülebilirlik Alt Temaları	Bilgi Var		Bilgi Yok	
	Sıklık	(%)	Sıklık	(%)
Çalışanlara Yönelik Yatırımlar	21		0	
İş Sağlığı ve Güvenliği	21	100	0	0
Çalışan İlişkileri	10	47.6	11	52.4
Yetenek Yönetimi	21	100	0	0
Çalışan Hakları	12	57.1	9	42.9

Sosyal Çeşitlilik/ Fırsat Eşitliği	13	61.9	8	38.1
İşe Alım	7	33.3	14	66.7
Ücretlendirme ve Yan Haklar	7	33.3	14	66.7
İnsan Hakları	10	47.6	11	52.4
İş Hayatı ve Özel Hayat Dengesi	3	14.3	18	85.7
Topluma Yönelik Yatırımlar	21		0	
Spor	12	57.1	9	42.9
Sağlık	12	57.1	9	42.9
Kültür/ Sanat	10	47.6	11	52.4
Eğitim	17	81	4	19
Çocuk	7	33.3	14	66.7
Sosyal Yardım/ Bağış	7	33.3	14	66.7
Rüşvet/ Yolsuzlukla Mücadele	2	9.5	19	90.5
Kurumsal Vatandaşlık	3	14.3	18	85.7
Çevre	14	66.3	7	33.3
Yerel Halk	1	4.8	20	95.2

Tablo 8'de sürdürülebilirlik raporlarındaki sosyal sürdürülebilirlik ana teması betimsel analiz sonuçları yer almaktadır. Sosyal sürdürülebilirlik ana teması önce çalışanlara yönelik ve topluma yönelik yatırımlar alt temalarına ayrılarak incelenmiştir. Sonuçlara göre, sürdürülebilirlik raporlarının 21'inde hem çalışanlara yönelik hem de topluma yönelik yatırımlar yer almaktadır. Daha sonra ise, çalışanlara yönelik ve topluma yönelik yatırımlar kendi içinde alt temalara ayrılmıştır. İnceleme sonuçlarına göre, çalışanlara yönelik yatırımlardan iş sağlığı ve güvenliği alt teması ile yetenek yönetimi alt teması tüm sürdürülebilirlik raporlarında yer almaktadır. Buna karşın sürdürülebilirlik raporlarının 3'ünde iş ve özel hayatın dengesi alt teması yer almaktadır. Topluma yönelik yatırımlarda ise, eğitim alt teması 17 sürdürülebilirlik raporunda yer alırken, yerel halk sadece 1 raporun kapsamında bulunmaktadır.

Ekonomik sürdürülebilirliğe ilişkin betimsel analiz sonuçları Tablo 9'da verilmiştir. Tablo 9'a göre, sürdürülebilirlik raporlarının 16'sında finansal duruma ilişkin veriler bulunmaktadır. Sürdürülebilirlik raporlarından sadece 2'sinde ise mali sürdürülebilirlik ve yatırımlar ele alınmıştır.

Tablo 9. Ekonomik Sürdürülebilirlik Ana Teması ve Alt Temaları Betimsel Analiz Sonuçları

Ekonomik Sürdürülebilirlik Alt Temaları	Bilgi Var		Bilgi Yok	
	Sıklık	%	Sıklık	%
Finansal Veriler	16	76.2	5	23.8
Risk Yönetimi	13	61.1	8	38.1
Ekonomik Değer	5	23.8	16	76.2
Mali Sürdürülebilirlik ve Yatırımlar	2	9.5	19	90.5
Yerel Ekonomiye Katkı	6	28.6	15	71.4

Sonuç ve Tartışma

Son elli yılda dünyanın karşılaştığı sorunlar, sistemlerin kesintiye uğramadan ve ana kaynakları ile bağlantıları kesilmeden yaşamlarını devam ettirebilmelerini ifade eden sürdürülebilirlik kavramının dünyanın öncelikli konusu olmaya başlamasını

tetiklemiştir. Sürdürülebilirliğin ülkeler veya coğrafyalar açısından taşıdığı önemin temelinde mikro düzeyde, başka bir ifadeyle işletmeler düzeyinde yapılan çalışmaların yatması kavramın iki ayrı düzeyde ele alınıp tanımlanması sonucunu doğurmaktadır. Kısaca, sürdürülebilir kalkınma makro düzeyde bir bakış açısını, kurumsal sürdürülebilirlik ise, mikro düzeyde bakış açısını ifade etmektedir. İki temel kavramda, sürdürülebilirliğin çevresel, sosyal ve ekonomik boyutlarını kendi perspektifinden ele almaktadır.

Kurumsal sürdürülebilirlik, işletmelerin mal ve hizmet üretimleri esnasında kullanmış oldukları kaynakların etkin ve verimli kullanımını sağlarken odaklanmaları gereken noktanın, paydaşlarının bugünkü ve gelecekteki yaşam kalitesini arttırmak olduğunu içermektedir. Yaşam kalitesi ise, dünyanın kaynaklarının paydaşlar lehine kullanılmasını, çalışanların iş ve özel hayatlarının refah düzeylerinin arttırılmasını, toplumun gelişimini ve sorunlarını bizim sorunumuz olarak gören bir yönetim felsefesini ve ekonomik değer artışını hedeflemeyi kapsamaktadır. Günümüz iş dünyası yerine getirdiği faaliyetleri paydaşlarıyla buluşturan bir platform istemektedir. Sürdürülebilirlik raporları ise, işletmelerin çevresel, sosyal ve ekonomik faaliyetlerini paydaşlarına yansıtabilmesini sağlayan bir platform niteliğindedir. Ancak, işletmelerin sürdürülebilirlik raporlarının gerek kendi faaliyetlerini belirli dönem aralıklarında takip edebilmek için gerekse diğer işletmelerin faaliyetleri ile kıyaslanabilmesi için belli standartlarda olması gerekmektedir. Bu bağlamda GRI raporlama çerçevesi, belli standartlar geliştirilmesi ve raporlamanın teşvik edilmesi amacıyla önem taşımaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre, Türkiye'de ISO 100 büyük sanayi işletmesinin sürdürülebilirlik çalışmalarını ne boyutta ele aldığı belirlenerek, 100 işletme arasından sürdürülebilirlik çalışmalarını raporlayan işletmeler belirlenmiştir. Buna göre, ISO 100'de yer alan sanayi işletmeleri arasından 21 işletme sürdürülebilirlik raporuna sahip olmaktadır. Bu işletmeler arasından 19 işletme GRI raporlama çerçevesi içinde yer almaktadır. Ancak GRI raporlama çerçevesinde uygulama kapsamında yer alan işletme sayısı 10 olmaktadır. Bu işletmelerin ise 5'i A seviyesinde, 5'i ise B seviyesinde uygulamada bulunduğunu açıklamaktadır. Rakamlar incelendiğinde ise, kurumsal sürdürülebilirlik konusunda yeterli bir bilincin oluşmadığı söylenebilmektedir. Raporlamanın uygulama çerçevesi rakamları ele alındığında, ISO 100 büyük sanayi işletmesi arasından %10'luk bir dilim yer almaktadır. İyimser bir tablo ise, 21 işletmenin kurumsal sürdürülebilirlik çalışmalarında ciddi bir yaklaşım geliştirdiğini göstermektedir. Bu durum, makro düzeyde Türkiye'deki sürdürülebilir kalkınma çalışmalarının mikro düzeyde eksikliklerinin bulunduğunu ve bu oranın yüksek olduğunun göstergesidir.

Kurumsal sürdürülebilirliğin üç boyutu incelendiğinde, bir işletme ekonomik sürdürülebilirliği kapsam dışı bırakırken, diğer tüm işletmeler çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliğe ilişkin bilgilerini raporlarında vermişlerdir. İşletmeler, çevresel sürdürülebilirlikle ilgili iklim ve üretimde enerjiyle su kullanımını ele alırken, türlerin çeşitliliği, alternatif üretim yöntemleriyle çevreye dostu ürünler geliştirmeyi hedefleme düzeyi göreceli olarak az sayıda yer almaktadır. Enerji ve su kullanımda tasarrufa gitmek ve verimliliği arttırmak önemli bir değer olmasına karşın üretim esnasında alternatif yöntemlerinde özellikle enerji boyutunda geliştirilmesi gerekmektedir. Bu durum sadece enerji tasarrufu sağlamamakta, aynı zamanda enerji maliyetlerini azaltarak ekonomik sürdürülebilirlik açısından fayda sağlamaktadır. İşletmelerin sosyal sürdürülebilirlikle ilgili sonuçları incelendiğinde, tüm işletmelerin

çalışanlara yönelik yatırımlarında iş sağlığı ve güvenliğiyle yetenek yönetimine ilişkin açıklamalara sahip oldukları görülmektedir. Türkiye gibi iş kaza oranlarının yüksek olduğu bir ülke için iş sağlığı ve güvenliği çalışmalarıyla işgören eğitimini kapsayan yetenek yönetiminin ilk sıralarda çıkması önem taşımaktadır. Buna karşın iş ve özel hayat dengesinin henüz Türkiye'deki işletmeler açısından ciddi bir öneme sahip olmadığı görülmektedir. Toplumsal yatırımlarda ise, işletmelerin toplumun gelişmesi için eğitimi birincil derecede ele aldıkları dikkat çekerken, ahlaki ve ekonomik gelişimin temelinde yer alan rüşvet ve yolsuzluğun toplumsal yatırımlar alanında yeterli düzeyde ele alınmadığı görülmektedir. Oysaki kalkınmanın temelinde toplumsal yozlaşmalarında dikkatle incelenmesi ve kurumsal bazda da yatırım yapılması günümüz dünyasında önemli olmaktadır. İşletmelerin ekonomik sürdürülebilirlik sonuçları incelendiğinde ise, işletmelerin çoğunluğu finansal verilerle ilgili açıklamalara sahipken, ekonomik değer, yatırımlar ve yerel ekonomiye katkıya ait açıklama sayısı az olmaktadır.

Kaynakça

Andreea, C., Vivtor, P. (2014), "Sustainable Development Paradism-Syopsis", http://steconomiceuoradea.ro/anale/volume/2014/n1/012.pdf, 116-124, (11.02.2015).

Bansal, P. (2005), "Evolving Sustainably: A Longitudinal Study of Corporate Sustainable Development", Strategic Management Journal, 26, 197-218.

Başar, B. A.,Başar, M. (2006). "Sosyal Sorumluluk Raporlaması ve Türkiye'deki Durumu", Sosyal Bilimler Dergisi, 2, 213-230.

Baumgartner, R. J. (2009), "Organizational Culture and Leadership: Preconditions for The Development of Sustainable Corporation", Sustainable Development, 17, 102-113.

Baumgartner, R. J., Ebner, D. (2010), "Corporate Sustainability Strategies: Sustainability Profiles and Maturity Levels", Sustainable Development, 18, 76-89.

Bilgin, N. (2006), Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi Teknikler ve Örnek Çalışmalar, Siyasal Kitabevi, Ankara.

Bozboğan, R. (2004), "Sürdürülebilir Gelişme Kavramı Üzerine Yapılan Tartışmalara Bir Bakış", İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 18 Eylül 2004 Sayı: 3-4, 1-19.

Clikeman, P. M. (2004), "Return of The Socially Conscious Corporation", Strategic Finance, April, 23-27.

Dyllick, T., Hockerts, K. (2002), "Beyond The Business Case For Corporate Sustainability", Business Strategy and The Environment, 11, 130-141.

Emrealp, S. (2005), "Türkiye Yerel Gündem 21 Programı", Gündem 21 Uygulamalarına Yönelik Kolaylaştırıcı Bilgiler El Kitabı, IULA-EMME (UCLG-MEWA) Yayını.

Erol, İ., Özmen, A. (2007), "Çevresel Düzeyde Sürdürülebilirlik Performansının Ölçülmesi: Perakende Sektöründe Bir Uygulama", http://www.sustainability. ibu.edu.tr/Makale_pdf.pd (11.02.2015).

Gidding, B., Hopwood, B., O'Brien, G. (2002), "Environment, Economy and Society: Fitting Them Together Into Sustainable Development", Sustainable Development, 10, 187-196.

Gladwin, T. N., Kennelly, J. J., Krause T. S. (1995) "Shifting Paradigms For Sustainable Development: Implications For Management Theory and Research", Academy of Management Review, Vol: 20, No:4, 874- 907.

Goswami, S. (2014), "ICT: Sustainable Development", SCMS Journal of Indian Management, 125- 133.

Harwood, T. G., Garry, T. (2003), "An Overview of Content Analysis", The Marketing Review, 3, 479-498.

IMKB (2011), Sürdürülebilirlikle İlgili Özet Bilgiler, http://borsaistanbul.com/datum/ surdurulebilirlik/SURDURULEBILIRLIK_OZET_BILGILER.pdf. (25.02.2015).

IMKB (2011), "Türk İş Dünyası'nda Sürdürülebilirlik Uygulamaları Değerlendirme Raporu", https://www.pwc.com.tr/tr_TR/tr/publications/ arastirmalar/pdf/PwC_ Surdurulebilirlik_Raporu-2012.pdf. (16.02.2015).

Isaksson, R., Steimle, U. (2009), "What does GRI-Reporting tell us about Corporate Sustainability?", http://pure.ltu.se/portal/files/2373249/Raine_Isaksson.pdf. (04.03.2015)

Kahn, A. M. (1995), "Sustainable Development: The Key Concepts, Issues and Implacations", Sustainable Development, Vol: 3, 63-69.

Kaypak, Ş. (2011), "Küreselleşme Sürecinde Sürdürülebilir Bir Kalkınma İçin Sürdürülebilir Bir Çevre", KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 13 (20), 19-33.

Kaypak, Ş. (2012), "Ekolojik Turizm Sürdürülebilirliği", Uluslar arası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 2, 93-114.

Kolk, A. (2003), "Trends In Sustainability Reporting By The Fortune Global 250", Business Strategy and The Environmental, 12, 279-291.

Kolk, A. (2004), "A Decade of Sustainability Reporting: Developments and Significance", International Journal of Environmental and Sustainable Development, 3(1), 51-64.

Kuşat, N. (2012), "Sürdürülebilir İşletmeler İçin Kurumsal Sürdürülebilirlik Ve İçsel Unsurları", Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi, C.XIV, S II, 227- 242.

Labuschagne, C., Brent, A. C. (2005), "Sustainable Project Life Cycle Management: The Need to Integrate Life Cycle in the Manufacturing Sector", International Journal of Project Management, 23, 159-168.

Özçelik, F. (2013), "Sürdürülebilir Performans Karnesi", Journal of Yaşar University, 30(8), 4985-5008.

Pezzey, J. (1992), "Sustainability: An Interdisciplinary Guide", Environmental Values, 1, No:4, 321-362.

Roper, J. (2012), "Environmental Risk, Sustainability Discourses, and Public Relations", Public Relations Inquiry, 1, 69-87.

Sachs, J. D. (2008), Common Wealth: Economics for a Crowded Planet, New York, NJ: The Penguin Press, aktaran Scully-Russ, Ellen (2012), "Human Resource Development and Sustainability: Beyond Sustainable Organization", Human Resource Development International, Vol: 15, No: 4, 401.

Sarıkaya, M., Kara, Z. F. (2007), "Sürdürülebilir Kalkınmada İşletmenin Rolü: Kurumsal Vatandaşlık", Yönetim ve Ekonomi, Yıl:2007, Cilt:14 Sayı:2, 221-233.

Scully-Russ, E. (2012), "Human Resource Development and Sustainability: Beyond Sustainable Organization", Human Resource Development International, Vol: 15, No: 4, 399-415.

Stemler, S. (2001), "An Overview of Content Analysis, Practical Assessment", Research &Evalution, 7(17). http://pareonline.net/getvn.asp?v=7&n=17 (02.04.2015).

Tıraş, H. (2012), "Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre: Teorik Bir İnceleme", Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Aralık 2012, Cilt 2, Sayı 2, 57-73.

Tilt, C. A. (2009), "Corporate Responsibility, Accounting and Accounts", Idowu, Samuel O., Filho, Walter L. (Eds.), Professionals' Perspectives of Corporate Social Responsibility, Springer- Verlag Berlin Heidelberg, 11-32.

Tokgöz, N., Önce, S. (2009), "Şirket Sürdürülebilirliği: Geleneksel Yönetim Anlayışına Alternatif", Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi Cilt:X I,Sayı: I, 2009, 249-275.

Tosun Karakurt E. (2009), "Sürdürülebilirlik Olgusu ve Kentsel Yapıya Etkileri". PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi (e-dergi), ISSN 1305-7979, Yıl: 5, Sayı: 2. http://www.paradoks.org, (12.11.2014).

Turgut, N. (1997), "Sürdürülebilir Kalkınmanın Sağlanmasında Katılımın Rolü", http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/480/5599.pdf, 701-715. (18.02.2015).

Ungurenu, G., Stanciu, M., Ciani, A., Brezuleane, S., Ignat, G., Boghita, E.(2014), "The Concept of Sustainable Development For Ne Region", Lucrari Ştiintifice, vol: 57, 247-251.

Yanık, S., Türker İ. (2012), "Sürdürülebilirlik ve Sosyal Sorumluluk Raporlamasındaki Gelişmeler (Tümdeşik Raporlama)", İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, No:47, 291-308.

Yavuz, A. (2010), "Sürdürülebilirlik kavramı ve İşletmeler Açısından Sürdürülebilir Üretim Stratejileri", Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl: 2010 ¨ Cilt: 7 Sayı: 14, 63-86.

White, G. B. (2005), "How to Report a Company's Sustainability Activities", Management Accounting Quarterly, Vol: 7, No: 1, 36-43.

Wilson, M. (2003), "Corporate Sustainability: What is It And Where does It Come From?", Ivey Journal, March/April, 1-5.

GRI(2015). https://www.globalreporting.org/languages/Turkish/Pages/default.aspx (02.03.2015).

REC, Türkiye (2013). "Sürdürülebilirlik Raporları", http://rec.org.tr/dyn_files/42/5874-Annex5-FactSheet-SurdurulebilirlikRaporlamalari.pdf (02.03.2015).

The Content Analysis of Sustainability Reports on the Context of Corporate Sustainability: Top 100 Industrial Enterprises in Turkey

Fulya MISIRDALI YANGİL
Dumlupınar University
Altıntaş Vocational School,
Altıntaş, Kütahya, Turkey
fulyamisirdali@hotmail.com

Extensive Summary

Introduction

Sustainability has become a current issue with the idea that environmental deformation will start leading to the elimination of the lives after a while and then begun to be approached from different perspectives. The fact that the negative effect of the increase in the production on the natural resources enhances the risks to an intolerable level in respect of the future generations, and then the resource distribution is unjust and affects the level of welfare and similar factors have created the need for the systems to focus on the subject of sustainability. The concept of sustainability is approached as sustainable development at the global and national level and as corporate sustainability at the enterprise level.

Sustainability includes looking through the present from the future and the fulfillment of the present actions and activities from the perspective of the future. Sustainability, which is like a slogan for the 21st century, is the promise of a social evolutionary hope for a more egalitarian and rich world when it comes to the protection of the natural environment and the cultural successes for the future generations (Dyllick and Hockerts, 2002, p. 130). The rapid increase in the importance of the sustainability concept has practically resulted in the publication of the sustainable developmental activities of many *European, Asian and American enterprises periodically. As a natural extension of the financial reports, sustainability reports express the expansion of the scope of the institutional reports by explaining the environmental, social and economic performances of the enterprises (Clikeman, 2004, p. 24).* The purpose of the research is the examination of the environmental, social and economic sustainability explanations stated in the sustainability reports of 100 large industrial enterprises, which were designated in Turkey by ISO in 2013, with the method of content analysis.

Answers were sought for the questions below to achieve this general purpose.

1. How many of 100 large industrial enterprises, which were designated by ISO in 2013, have sustainability reports? What are the frameworks of the sustainability reports of these enterprises?
2. What are the first-degree activities of the enterprises that publish the sustainability report in the field of environmental, social and economic sustainability?
3. Which areas have deficiencies in the sustainability reports?

Method

Research data were obtained through the screening model. The first 100 enterprises were specified considering the sale data from 500 large industrial enterprises

of Turkey. Websites of the first 100 enterprises were separately examined between November 2014 and January 2015 and the ones with sustainability reports were found. Main titles that constitute the sustainability reports obtained were classified under main themes/categories in consideration of the environmental, social and economic sustainability - the three elements of the corporate sustainability - and then those three elements were classified according to the sub-themes/categories and transferred to SPSS (17.0).

The method of content analysis was used for the examination of the data in the research. The content analysis was preferred for the analysis of the data of this study because it enables the division of the cases or phenomena into categories, thus their better analysis and interpretation (Harwood and Garry, 2003, p. 479).

Findings

According to the results of the analysis, 6 of ISO 100 large industrial enterprises work in the public sector and 94 enterprises in the private sector. 21 of these enterprises compile the sustainability report, and 4 compile the corporate responsibility report or environmental report. 6 enterprises do reporting at the holding level and 15 at the enterprise level. Whereas 2 enterprises are excluded from the reporting framework, 10 have the GRI report application, 3 are GRI-approved and 9 are GRI-referenced. 5 enterprises with the GRI reporting application made statements at level A, another 5 at level B. Main titles stated in the sustainability reports of the enterprises were divided into environmental, social and economic sustainability main themes within the scope of corporate sustainability. Accordingly, economic sustainability isn't stated in 1 of the reports while 21 sustainability reports had environmental and social sustainability.

According to the descriptive analysis findings of the environmental sustainability main theme, climate, emission management and the effect of the greenhouse gases are stated in the sustainability reports of 20 enterprises. 17 sustainability reports discussed the energy efficiency in the production, 15 reports the waste management and another 15 the water use/recycling in the production. Activities were held for the energy efficiency provided from the logistics in 4 sustainability reports and this rate has the lowest frequency level. The social sustainability main theme was firstly reviewed through separation into sub-themes of investments for the employees and the society. According to the results, investments for both the employees and the society are mentioned in 21 sustainability reports. And then the investments for employees and the society were divided into sub-themes within themselves. In respect to the examination results, the sub-theme of occupational health and safety from the investments for employees and the sub-theme of talent management are stated in all the sustainability reports. However, 3 sustainability reports contain the sub-theme of the balance of career and private life. With respect to the investments for the society, the sub-theme of education is stated in 17 sustainability reports, but the local community is included within the scope of only 1 report. According to the descriptive analysis results in relation to the economic sustainability, 16 sustainability reports contain data about the financial status. Financial sustainability and investments were discussed only in 2 sustainability reports.

Discussion

21 enterprises have the sustainability report among the industrial enterprises included in ISO 100. From those, 19 enterprises are included in the framework of the GRI reporting. But the number of the enterprises which are included in the scope of application under the GRI reporting is 10. 5 enterprises perform practices at level A and 5 at level B. It can be said upon the examination of the numbers that the necessary awareness hasn't been formed on the corporate sustainability yet. When the application scope of the reporting is considered in terms of the numbers, there is a 10% section among ISO 100 large industrial enterprises.

Considering the three dimensions of the corporate sustainability, an enterprise excludes the economic sustainability from its scope and all the other enterprises presented their information about the environmental, social and economic sustainability in their reports. While the enterprises discusses the climate and energy and water usage in the production with respect to the environmental sustainability, the level of targeting the diversification of the kinds and development of environmentally-friendly productions with the alternative production methods is relatively low. Although it is a significant value to save energy and water and increase the efficiency, it is also necessary to develop alternative methods during the production and especially at the level of energy. This doesn't only enable energy-saving, but also decreases the energy costs and provide benefits in respect of the economic sustainability. It is seen when the results of the enterprises are reviewed in terms of the social sustainability that all the enterprises have explanations about the occupational health and safety and talent management in their investments for employees. It is observed for the social investments that they give primary importance to the training in their enterprises for the development of the society but bribery and corruption, which are also present in the basis of ethic and economic development, aren't handled adequately in the field of social investments. When the economic sustainability results of the enterprises are reviewed, the number of explanations in relation to economic values, investments and local economy is low while most of the enterprises have explanations related to financial data.